

Література

Арнольд И.В. Лексико-семантическое поле в языке и тематическая сетка текста / И.В. Арнольд // Текст как объект комплексного анализа в ВУЗе. – Л.: Изд-во ЛГПИ, 1984. – С. 3-11. Болотнова Н.С. Художественный текст в коммуникативном аспекте и комплексный анализ единиц лексического уровня / Н.С. Болотнова / под ред. С.В. Сыпченко. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1992. – 310 с. Введение в когнитивную лингвистику / [Попова З.Д., Стернин И.А., Карасик В.И. и др.]. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2005. – 220 с. Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2004. – 192 с. Залевская А.А. Психолингвистический подход к проблеме концепта / А.А. Залевская // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. – С. 36-44. Иная ментальность / В.И. Карасик, О.Г. Прохвачева, Я.В. Зубкова, Э.В. Грабарова. – М.: Гнозис, 2005. – 352 с. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянов, Ю.Г. Панкратц, Л.Г. Лузина. – М.: МГУ, 1997. – 245с. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – М., 1993. – Т. 52. – №1. – С. 3-9. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, Й.А. Стернин. – М.: Восток-Запад, 2007. – 314 с. Приходько А.Н. Языковое картирование мира в паттерне "концептосфера– концептополе – концептосистема" / А.Н. Приходько // Нова філологія. – № 1 (21). – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – С. 94-104. Приходько О.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики: [монографія] / А.М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2010. – 769 с. Barsalou L.W. Flexibility, structure, and linguistic vagary in concepts: Manifestations of a compositional system of perceptual symbols / Lawrence W. Barsalou // Theories of memory. – Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1993. – P. 29-101. Evans V. The glossary of cognitive linguistics / Evans Vyvyan. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007. – 234 p. Longman Dictionary of English Language and Culture // Della Summers. – 3rd edition. – Edinburgh Gate, Harlow: Longman, 2005. – 1620 p.

УДК 811.111

КУРБАТОВА Т.В.

*(Криворізький національний університет)***КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ЧАСУ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
У МЕЖАХ КОНЦЕПТОСФЕРИ ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS**

В статті розглянуті особливості концептуалізації часу в сучасній англійській мові в межах концептосфери ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. Акцентовані зв'язки між концептами ЧАС/TIME та ПРОСТІР/SPACE в англійській картині світу.

Ключові слова: концептосфера, категорія часу, концепт, концептуалізація, картина світу.

Курбатова Т.В. Концептуалізація категорії часу в англоязычній картині світу в межах концептосфери ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. В статье рассмотрены особенности концептуализации времени в современном английском языке. Акцентированы связи между концептами ВРЕМЯ/TIME и ПРОСТРАНСТВО/SPACE в англоязычной картине мира.

Ключевые слова: концептосфера, категория времени, концепт, концептуализация, картина мира.

Kurbatova T.V. Time conceptualization in modern English-speaking worldview within the conceptual sphere GEOPOLITICS. The article deals with some peculiarities of time conceptualization in modern English. The connection between TIME and SPACE concepts in the English-speaking worldview is highlighted.

Key words: conceptual sphere, time category, concept, conceptualization, worldview.

Концепт ЧАС/TIME поряд з концептом ПРОСТІР/SPACE виступає одним з центральних концептів у системі знань людини про світ, будучи одночасно і філософською категорією і універсальною категорією культури. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення способів концептуалізації основних загальнолюдських понять, які складають основу картини світу сучасної людини, і до яких відносять згадані категорії часу та простору.

Об'єктом вивчення виступає концептосфера ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS в сучасній англійській картині світу. Предметом дослідження є концептуалізація категорії часу в англійській картині світу в межах концептуальної системи ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. Метою статті є встановлення особливостей концептуалізації категорії часу в англійській картині світу в межах концептосфери ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. Завдання дослідження включають аналіз лексичних репрезентацій концепту ЧАС/TIME, виявлення їх семантичних особливостей, встановлення ролі концепту ЧАС/TIME в концептосфері ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. Матеріалом дослідження служать мовні одиниці, що вербалізують концепт ЧАС/TIME в концептуальній системі ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS.

Час виступає об'єктом дослідження різних наук, в тому числі фізики, філософії, фізіології,

психології, історії, політології. Отже, час може бути біологічним, геологічним, історичним, політичним, філософським, міфологічним, художнім, фізичним, психологічним та лінгвістичним. У філософському трактування час є суто суб'єктивним. Це форма існування матерії, яка виражає тривалість буття і послідовність зміни станів всіх матеріальних систем і процесів у світі. Ця форма буття вимірюється секундами хвилинами, годинами і т.д. як міра тривалості всього, що відбувається [ФЭС 1983, с. 541]. З позицій психології минулий час представлений людською пам'яттю, теперішній час – спогляданням, майбутній час – уявою. Сутність часу розкривається лише у співвідношенні з людиною. Суб'єктивна оцінка часу формується почуттями та емоціями, які постійно змінюються. Реальний час рухається лише в одному напрямку – від минулого до майбутнього. Фізичний час сприймається як об'єктивно існуючий в свідомості людини певної епохи, як система уявлень та знань про теперішнє, минуле та майбутнє. Художній час може бути багатомірним. Автор створюючи свій уявний світ, може трансформувати час, дозволяючи йому стискатись, розширюватись, плинути у будь-якому напрямку.

Час може розглядатися як явище динамічне або статичне. Статична концепція часу була розроблена Дж. МакТаггертом в рамках британського абсолютного ідеалізму. З цих позицій не час рухається, а ми рухаємося у часі [McTaggart 1968]. Англійський філософ Джон Уільям Данн уподібнював час простору, по якому можна рухатися назад чи вперед [Данн 2000]. У вивченні часу та засобів його репрезентації у мові раніше домінував граматичний підхід так, як час переважно розглядався як граматична категорія [Виноградів 1967; Смирницький 1959]. В роботах інших дослідників час розглядався з позицій метафоризації [Арутюнова 1997, с.76; Лакофф, Джонсон 2008].

Більшість дослідників-когнітологів згодні в тому, що знання людині структуровані в певній системі, яка в свою чергу накладається на сприйняття оточуючого середовища [Алеференко 2003, с. 17; Кубрякова 1999, с. 10; Джонсон, Лакофф 2008, с. 25-27]. З.Д. Попова та І.А. Стернін визначають концепт як комплексну ментальну одиницю, яка в процесі розумової діяльності повертається різними сторонами, актуалізуючи свої різні ознаки або шари [Попова, Стернін 2000, с. 59].

Вивчення способів концептуалізації часу в свідомості людини потребує виділення різних характеристик концепту та їх мовних репрезентацій. Аналіз словникових дефініцій (Oxford English Dictionary, Merriam-Webster English Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English) дозволив виявити наступні основні характеристики лексичної одиниці «time»: період (проміжок) часу, короткий чи довгий, який характеризується або містить певні явища/дії (*a long/short time, for a long time*); момент, точка у часі (*the time is, at this time of the day*); деяка кількість часу у наявності у людини (*the right/wrong time to do something*); епоха, певний період в історії, який характеризується певними подіями, явищами (*since Roman times, a time of tremendous political uncertainty*); час як приклад персоніфікації (*Time/Father Time - the personification of time, typically as an old man with a scythe and hourglass*); умови життя у певний період (*times have changed*); тривалість життя людини (*I've known a lot of women in my time*); період життя людини, певних подій, вік, для якого характерні певні явища (*in my time that was unheard of*); робочий час (*the landlord called time*); як спортивний термін, період між раундами або тривалість матчу (*the umpire called time*); раз (*the nurse came in four times a day*); як музичний термін – такт, ритм (*tunes in waltz time*).

Іменники складають переважну більшість засобів лексичної номінації концепту ЧАС/TIME в англійській картині світу – *interval, period, moment, hour, year, week, fortnight, term, age, epoch* та інші. Концепт ЧАС/TIME представлений в мові також прикметниками – *present, permanent, frequent, next, previous, future, last, eternal, everlasting, constant, simultaneous, continuous, immediate, changeable*; прислівниками – *often, sometimes, late, soon, never, frequently, seldom, ever, always, constantly* та прийменниками – *after, before, in, at, by, while, during, as soon as* та іншими.

Словотвір як один із засобів лексичної номінації часу призводить до появи похідних лексичних одиниць з новими темпоральними значеннями. Виділяють декілька способів словотвору: суфіксальний (*timeless, timelessness, timely*), префіксальний (*untimely*),

словоскладення (*timescale, timetable, time-frame, time-lag, timekeeper*) та конверсія (*time, late, monthly, weekly*).

Окрім окремих слів в якості засобів номінації виступають і фразеологізми – *week in, week out, with the lark, to take one's time, once in a blue moon, time will tell, time after time* та інші.

Слід окремо наголосити на зв'язку концептів ЧАС/TIME та ПРОСТІР/SPACE в англomовній картині світу. Вчені по-різному трактують їх відносини. Асоціаністи, такі як Г. Спенсер, вважають, що уявлення про час складають основу уявлень про простір [Спенсер 1868]. М. Гюйо, Ф. Ланге навпаки вважають висхідними уявлення людини про простір [Гюйо 1899; Ланге 1866]. Цим ідеям протистоять ідеї І.Канта про незалежність часу і простору від людського досвіду [Кант 1781]. Час і простір є апіорними формами уявлень, які роблять можливою саму здатність судження.

Не можна не помітити зв'язок категорій простору і часу, який вербалізується у мові. Такі вирази, як *ahead of time, before time, about time* експлікують уявлення про час як про деяку точку або про відрізок часової осі. Лексема *lifespan* теж вказує на цей зв'язок так, як *span* в одному із своїх лексико-семантичних варіантів означає п'ядь (22,8см) [OED]. Серед значень слова *hour* знаходимо *'the distance of the sun above the horizon in the morning or the afternoon'* [OED]. Ці приклади можна пояснити тим, що людина уявляє час як середовище, куди поряд з простором вона поміщає речі і події. Час є ще більш абстрактною та складною для розуміння категорією, ніж простір і осмислюється також з допомогою простору. Простір, будучи за природою статичним, виступає основою всіх розумових операцій. Час досягається людиною скоріше інтуїтивно, бо за своїм складом не має жодного конкретного чи наочного елементу. В таких умовах людина звертається до метафоричного осмислення часу, що дозволяє визначити чіткі межі та зміст цього абстрактного поняття та обрати відповідні засоби опису концепту. Найбільш стійкою метафорою, що концептуалізує час, є течія або потік, яка несе в собі ознаки, руху, спрямованості, швидкості, контролю, неконтрольованості, як у прикладах: *time goes by, time passes, time has stopped*. Також широко поширеним явищем є персоніфікація часу – *time will tell, to kill time, to move/keep up/march with the time* [OED].

Концепт ЧАС/TIME займає важливе місце у концептосфері ГЕОПОЛІТИКА/GEOPOLITICS. Відомо, що метою політики є зробити майбутнє теперішнім. На основі минулого створюються ідеї майбутнього, плануються майбутні політичні події, ставляться задачі та визначаються цілі суспільства. Політичний час завжди насичений подіями, їх результатами, прогнозами на майбутнє. Хронологічно цей час рухається рівномірно, але функціонально – навпаки: для певних політичних подій, їх учасників – повільно, для інших – швидко. Концепт ЧАС/TIME дав ім'я багатьом ідеологічним течіям/явищам – *time of change, revolutionary epoch, Victorian times, post-industrial age*. Одночасно політичний час досить нетривалий. Він закінчується разом з прийняттям рішень або з завершенням подій – *election time, government's term of office*. У випадку більш тривалих процесів політичний час переходить в соціальний або історичний – *revolutionary epoch, space age, computer age*.

Сучасна глобалізація є останньою фазою довготривалого процесу, який передбачає зміни в соціальній, політичній, духовній, економічній сферах життя світової спільноти. Ці зміни відбуваються у глобальному часовому та просторовому континуумі. Визначення глобалізації, яке дає Девід Хелд в роботі «*Global Transformations*» знову відбиває зв'язок концептів ЧАС/TIME і ПРОСТІР/SPACE в сучасній англomовній картині світу: «*Globalization can be taken to refer to those spatial-temporal processes of change which underpin a transformation in the organization of human affairs by linking together and expanding human activity across regions and continents. Without reference to such expansive spatial connections, there can be no clear or coherent formulation of this term*» [Held 1999].

Висновки. Отже, концепт ЧАС/TIME, будучи одним з ключових концептів англomовної картини світу, є важливою частиною концептуальної системи ГЕОПОЛІТИКА / GEOPOLITICS, виявляючи онтологічний зв'язок з концептом ПРОСТІР/SPACE. Оскільки час є явищем надзвичайно абстрактним, засоби концептуалізації політичного часу дозволяють зрозуміти його сутність, а також сутність політичних процесів, подій, мотиви їх учасників і саме світовідчуття сучасної епохи.

Література

Алефиренко Н.Ф. Проблемы вербализации концепта: Теоритическое исследование / Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград: Перемена, 2003. – 96 с. Арутюнова Н.Д. Время: модели и метафоры / Н.Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Язык и время. М., 1997. – 284с. Виноградов В.В. Проблемы литературных языков и закономерностей их образования и развития / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1967. – 136 с. Гюйо М. Происхождение идеи времени. Мораль Эпикура и ее связь с современными учениями / М. Гюйо; (Пер.: Брусиловский И.К., Южин Н.; предисл.: Фулье А.) – С.-Пб.: Т-во «Знание», 1889. – 376с. – репринтная копия. Данн Д.У. Эксперимент со временем / Д.У. Данн; (Пер. с англ. Т. Ивлевой). – М.: Аграф, 2000. – 224 с. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант; (Пер. с нем.; предисл. И. Евлампиева). – М.: Эксмо; 2007. – 1120 с. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения / Е.С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с. Ланге Ф.А. История материализма и критика его значения в настоящее время. История материализма до Канта / Ф.А. Ланге. – М.: Либриком, 2010. – 344с. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: учеб. пособие / В.А. Маслова. Минск: ТетраСистемс, 2004. – 256 с. Смирницкий А.И. Морфология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Изд-во лит-ры на иностранных языках, 1959. – 440 с. Попова З.Д., Стернин И.А. Язык как национальная картина мира / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж, 2000. – 59 с. Спенсер Г. Опытты научные, политические и философские / Г. Спенсер; (Пер. с англ. под ред. Н.А. Рубакина). – Мн.: Современный литератор, 1999. – 1408 с. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Ильичев Л.Ф., Федосеев П.Н. и др. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 541-542 с. Held D. Global Transformations/ David Held. – Cambridge: Polity Press, 1999. [электронный ресурс] – Режим доступа: <http://en.wikipedia.org/wiki/Globalization> McTaggart J. The nature of existence / John McTaggart, v. 1-2, Cambridge, 1968. Longman Dictionary of Contemporary English [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ldoceonline.com/> Merriam-Webster Dictionary [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.merriam-webster.com>. Oxford English Dictionary [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oxforddictionaries.com>.

УДК: 811.111:808.53:004

ЛАЗЕБНА Н. В.

(Запорізький національний університет)

МЕТОДОЛОГІЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНТРОПНОЇ СФЕРИ-ДОНОРА ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОГО КОМПОНЕНТА АНГЛОМОВНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ

В статті представлено методологічну диференціацію антропної сфери-донора формування образного компонента англomовного комп'ютерного дискурсу. Антропоцентричність термінологічного конструкту англomовного комп'ютерного дискурсу є відображенням кореляцій різних ментальних світів, поєднання буденної картини світу із віртуальною, що є сприятливим середовищем утворення інноваційної англomовної термінологіки в межах статичного безпосереднього, статичного опосередкованого та динамічного опосередкованого антропних, а також параантропного факторів.

Ключові слова: антропна сфера-донор формування образного компонента, англomовний комп'ютерний дискурс, антропоцентричний термінологічний конструкт, суб'єкти категорії "mixed reality".

Лазебная Н. В. Методологическая дифференциация антропной сферы-донора формирования образного компонента англоязычного компьютерного дискурса.

В статье представлено методологическую дифференциацию антропной сферы-донора формирования образного компонента англоязычного компьютерного дискурса. Антропоцентричность терминологического конструкта англоязычного компьютерного дискурса является отображением корреляций разных ментальных миров, объединения повседневной картины мира с виртуальной, что и является благоприятной средой образования инновационной англоязычной терминологии в пределах статического непосредственного, статического опосредованного и динамического опосредованного антропных, а также параантропного факторов.

Ключевые слова: антропная сфера-донор формирования образного компонента, англоязычный компьютерный дискурс, антропоцентричный терминологический конструкт, субъекты категории "mixed reality".

Lazebnaya N. V. Anthropical Donor Sphere of Imagery Component Creation in English Computer Discourse and its Methodological Differentiation.

The article deals with methodological differentiation of anthropical donor sphere of imagery component creation in English computer discourse. Anthropocentricity of English Computer Discourse terminological construction is the reflection of different mental worlds' correlation and integrity of common and virtual worldviews. This is a favorable environment for innovative English termlexis coinage in terms of static direct anthropical factor, static indirect anthropical factor, dynamic indirect anthropical factor, static paraanthropical factor.

Key words: Anthropical Donor Sphere of Imagery Component Creation, English computer discourse, anthropocentric terminological construct, subjects of "mixed reality" category.

З огляду на широку розповсюдженість комп'ютерних технологій та мережі Інтернет, можна стверджувати про формацію антропного шару між реальним та віртуальним світами. "Mixed reality" є вербокративним проширком між реальністю та віртуальним світом і